انوارِ فيضانِ رمضان

امير اهلسنت دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه جي ڪتاب
”فيضانِ رمضان“ مان ورتل مواد جي پهرين قسط

- قرآن جو نُزول 02
- مهينن جي نالي جو سبب 03
- رمضان المبارڪ جا چار نالا 11
- جنت ۾ آقا ﷺ جي پاڙي جي بشارت 15
- وڏين وڏين اکين واريون حورون 20

شيخ طريقت، امير اهلسنت، باني دعوت اسلامي حضرت علامه مولانا ابو بلال
مُحَمَّد الياس عطّار قادري رضوي دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه

شيخ طريقت، اميرِ اهلسنّت، بـانيءِ دعوت اسـلامي، حضـرت عـلامہ
مولانا ابو بلال محمد الياس عطار قادري رضوي دَامَتْ بَرَكَاتُهُمُ الْعَالِيَه
جو اُردو زبـان ۾ رسـالو

انوارِ فيضانِ رمضان

ترجمو پيشڪش

مجلسِ تراجِم (دعوت اسلامي) هن رسالي جو آسان سنڌي زبان ۾ ترجمي ڪرڻ جي وس آهر ڪوشش ڪئي آهي. جيڪڏهن ترجمي يا ڪمپوزنگ ۾ ڪٿي ڪا ڪمي بيشي نظر اچي ته مجلسِ تراجم کي آگاهه ڪري ثواب جا حقدار بڻجو.

رابطي جي لاءِ:
مڪتب مجلس تراجم (دعوت اسلامي) عالمي مدني مرڪز
فيضان مدينہ محلہ سوداگران پراڻي سبزي منڊي باب المدينہ ڪراچي
UAN: ☎ +92-21-111-25-26-92 – Ext. 7213
Email: translation@dawateislami.net

فهرست

انوارِ فيضانِ رمضان

دُرود شريف جي فضيلت 1
عبادت جو دروازو 2
قرآن جو نُزول 2
رمضان جي تعريف 2
مهينن جي نالي جو سبب 3
سون جي دروازي وارو محل 4
مان فنڪار هيس 5
پنج خصوصي ڪرم 7
صغيره گناهن جو ڪفارو 8
توبهه جو طريقو 8
آقا ﷺ جو بيانِ جنّت نِشان 9
رمضان المبارڪ جا چار نالا 11
”ماهِ رمضان مبارڪ“ جي تيرهن اکرن 12
جي نسبت سان 13 مدني گل 12
جنت سجائي ويندي آهي 14
جنت ۾ آقا ﷺ جي پاڙي جي بشارت 15
هر رات سٺ هزار جي بخشش 17
روزانو ڏهه لک گناهگارن جي دوزخ کان آزادي 18
جمعي جي هر هر گهڙيءَ ۾ ڏهه لکن جي بخشش 18
ڀلائي ئي ڀلائي 20

خرچ ۾ ڪشادگي ڪريو 20

وڏين وڏين اکين واريون حورون 20

ٻہ اونداهيون ختم 21

روزو ۽ قرآن شفاعت ڪندا 22

بخشش جو بهانو 22

لک رمضان جو ثواب 22

ڪاش عيد مديني ۾ ٿئي! 23

سڀ ڪان وڌيڪ سخي 25

هزار ڀيرا ثواب 26

رمضان ۾ ذڪر جي فضيلت 26

سنتن ڀريو اجتماع ۽ ذڪرالله 26

ڇهن ڏيئرن ڪان پوءِ اولادِ نرينہ 27

رمضان جو ديوانو (عاشق) 29

ٽن جي اندر ٿي لڪيل 31

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰی سَیِّدِ الْمُرْسَلِیْنَ
اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّیْطٰنِ الرَّجِیْمِ ؕ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ؕ

انوارِ فيضانِ رمضان

شيطان ڪيڏي بہ سستي ڏياري پر توهان همٿ ڪري هي باب (هر سال) مڪمل پڙهي وٺو اِنْ شَآءَاللّٰه عَزَّوَجَلَّ ان جون برڪتون پاڻ ئي ڏسي وٺندؤ.

دُرود شريف جي فضيلت

الله عَزَّوَجَلَّ جي محبوب، داناءِ غُيُوب، مُنَزَّهٌ عَنِ الْعُيُوب صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ تَقرُّب نِشان آهي، ”بيشڪ قيامت جي ڏينهن ماڻهن مان منهنجي گهڻو ويجهو اُهو هوندو جيڪو مون تي سڀني کان وڌيڪ دُرود موڪلي.“ (ترمذي ج 2 ص 27 حديث 484)

صَلُّوا عَلَی الْحَبِيْب! صَلَّی اللّٰهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

مِٺا مِٺا اسلامي ڀائرو! خُداءِ رحمٰن عَزَّوَجَلَّ جا ڪروڙين احسان جو ان اسان کي ماهِ رمضان جهڙي عظيم الشّان نعمت سان سرفراز فرمايو. رمضان جي مهيني جي فضيلتن جي ڇا ڳالهہ ڪجي! هن جي تہ هر گهڙي رحمت ڀري آهي. هن مهيني ۾ اجر ۽ ثواب تمام گهڻو وڌي ويندو آهي. نفل جو ثواب فرض جي برابر ۽ فرض جو ثواب ستر ڀيرا (وڌيڪ) ڪيو ويندو آهي. بلڪ هن مهيني ۾ تہ روزيدارن جو سمهڻ بہ عبادت ۾ ڳڻيو ويندو آهي. عرش کڻڻ وارا فرشتا روزيدارن جي دعا تي آمين چوندا آهن ۽ هڪ حديثِ پاڪ موجب **”رمضان جي روزيدار جي لاءِ درياءَ جون مڇيون افطار تائين مغفرت جي دعا ڪنديون رهنديون آهن“.**

(الترغيب والترهيب ج2 ص 55 حديث 6)

عبادت جو دروازو

روزو باطني (يعني لڪيل) عبادت آهي، ڇو تہ اسان جي ٻُڌائڻ کان سواءِ ڪنهن کي هيءَ خبر نہ ٿي پئجي سگهي تہ اسان کي روزو آهي ۽ الله عَزَّوَجَلَّ باطني عبادت کي وڌيڪ پسند فرمائي ٿو. هڪ حديثِ پاڪ جي مطابق "روزو عبادت جو دروازو آهي". (الجامع الصغير ص 146 حديث 2415)

قرآن جو نُزول

هن مبارڪ مهيني جي هڪ خصوصيّت هي بہ آهي، جو الله عَزَّوَجَلَّ هن ۾ قرآن پاڪ نازل فرمايو آهي. جيئن تہ مقدس قرآن ۾ خُداءِ رحمٰن عَزَّوَجَلَّ جو نُزولِ قرآن ۽ ماهِ رمضان جي باري ۾ فرمانِ عاليشان آهي:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِیْۤ اُنْزِلَ فِیْهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَ بَیِّنٰتٍ مِّنَ الْهُدٰى وَ الْفُرْقَانِۚ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْیَصُمْهُؕ وَ مَنْ كَانَ مَرِیْضًا اَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ اَیَّامٍ اُخَرَؕ یُرِیْدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْیُسْرَ وَ لَا یُرِیْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ٘ وَ لِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰىكُمْ وَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ﴿۱۸۵﴾ (پ 2 البقره 185)

ترجمو ڪنزالايمان : رمضان جو مهينو جنهن ۾ قرآن لٿو، ماڻهن جي لاءِ هدايت آهي رهنمائي ۽ فيصلي جون چٽيون ڳالهيون آهن سو توهان مان جيڪو هي مهينو لهي، اهو ضرور ان جا روزا رکي ۽ جيڪو بيمار يا سفر ۾ هجي تہ اوترا روزا ٻين ڏينهن ۾ رکي. الله عَزَّوَجَلَّ اوهان تي آساني ڪرڻ گهري ٿو ۽ توهان تي اوکائي ڪرڻ نہ ٿو گهري ۽ ان لاءِ تہ جيئن توهان ڳڻپ پوري ڪريو ۽ الله عَزَّوَجَلَّ جي وڏائي بيان ڪريو. انهيءَ تي تہ ان اوهان کي هدايت ڪئي ۽ توهان حق گذار ٿيو.

رمضان جي تعريف

هنن مقدس آيتن جي ابتدائي حصي شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِیْۤ جي تحت مفسرِ شهير حضرت مفتي احمد يار خان رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيْه تفسيرِ نعيمي ۾ فرمائن ٿا: "رمضان" يا تہ "رحمٰن عَزَّوَجَلَّ" وانگر الله عَزَّوَجَلَّ جو نالو آهي جو تہ هن مهيني ۾ ڏينهن رات الله عَزَّوَجَلَّ جي عبادت ٿيندي آهي. انهيءَ ڪري هن کي "شهرِ رمضان" يعني الله عَزَّوَجَلَّ جو مهينو چيو

وجي ٿو. جيئن مسجد ۾ ڪعبي کي الله عَزَّوَجَلَّ جو گهر چوندا آهن، جو اتي الله عَزَّوَجَلَّ جا ئي ڪم ٿيندا آهن. تيئن ئي رمضان الله عَزَّوَجَلَّ جو مهينو آهي جو هن مهيني ۾ به الله عَزَّوَجَلَّ جا ئي ڪم ٿين ٿا. روزا تراويح وغيره ته آهن ئي الله عَزَّوَجَلَّ جا، پر روزي جي حالت ۾ جيڪا جائز نوڪري ۽ جائز واپار وغيره ڪيو وڃي ٿو اهي به الله عَزَّوَجَلَّ جي ڪمن ۾ ڳڻجن ٿا. ان لاءِ هن مهيني جو نالو رمضان يعني الله عَزَّوَجَلَّ جو مهينو آهي. يا هي ”رمضاءُ“ مان نڪتل آهي. رمضاءُ خريف جي موسم واري برسات کي چوندا آهن. جنهن سان زمين ڌوپجي وڃي ٿي ۽ ”ربيع“ جو فصل سنو ٿيندو آهي. جيئن ته هي مهينو به دل جي دز ۽ ڌُنڌ کي ڌوئي ڇڏي ٿو ۽ ان سان عملن جي پوک به سرسبز رهي ٿي انهيءَ لاءِ هن کي رمضان چوندا آهن. ”ساونڻ“ ۾ روزانو برساتون گهرجن ۽ ”بَدَو“ ۾ چار وري ”آڪاڙ“ ۾ هڪ. انهيءَ هڪ سان فصل پَچي ويندا آهن، ته اهڙيءَ طرح يارهن مهينا لڳاتار نيڪيون ڪيون پئي ويون، پوءِ رمضان جي روزن انهن نيڪين جي پوک کي پَچائي ڇڏيو. يا هي ”رمض“ مان نهيو جنهن جي معنيٰ آهي ”گرمي يا سڙڻ“ جو ته هن ۾ مسلمان بُک ۽ اڃ جي تپش برداشت ڪندا آهن يا هي گناهن کي ساڙي ڇڏي ٿو. ان لاءِ هن کي **رمضان** چيو وڃي ٿو. (ڪنزالعمال جي اٺين جلد جي صفحي به سؤ سترهن تي حضرتِ سيّدُنا انس رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنۡہُ کان روايت نقل ڪئي وئي آهي ته نبي ڪريم، رؤفُ رحيم صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جن ارشاد فرمايو: ”هن مهيني جو نالو **رمضان** رکيو ويو آهي ڇو ته هي گناهن کي ساڙي ڇڏي ٿو.“)

مهينن جي نالي جو سبب

حضرت مفتي احمد يار خان رَحۡمَۃُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیۡہِ فرمائن ٿا: ڪجهه مفسرين رَحِمَهُمُ اللّٰهُ تَعَالٰی فرمايو ته جڏهن مهينن جا نالا رکيا ويا ته جنهن موسم ۾ جيڪو مهينو هيو انهيءَ سان ان جو نالو پيو. جيڪو مهينو گرمي ۾ هيو. ان کي **رمضان** چيو ويو ۽ جيڪو بهار جي موسم ۾ هيو ان کي **ربيع الاول** ۽ جيڪو سردي ۾ هيو، جڏهن پاڻي ڄمي رهيو هيو ان کي

جمادي الاوليٰ چيو ويو. اسلام ۾ هر نالي جو ڪو نہ ڪو سبب هوندو آهي ۽ نالو ڪم موجب رکيو ويندو آهي. ٻين اصطلاحن ۾ اها ڳالهہ ناهي. اسان وٽ وڏي جاهل جو نالو ”محمد فاضل“ ۽ بزدل جو نالو ”شير بهادر“ هوندو آهي. ۽ بدصورت کي ”يوسف خان“ چوندا آهن اسلام ۾ اهو عيب ناهي. رمضان گهڻين خوبين جو جامع هيو انهيءَ لاءِ ان جو نالو **رمضان** ٿيو. (تفسير نعيمي ج 2 ص 205)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعالٰى عَلٰى مُحَمَّد

سون جي دروازي وارو محل

سيّدُنا ابو سعيد خُدري رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ کان روايت آهي، مکي مدني سلطان، رحمتِ عالميان صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ رحمت نشان آهي:”جڏهن رمضان جي مهيني جي پهرين رات ايندي آهي تہ آسمانن ۽ جنّت جا دروازا کوليا ويندا آهن ۽ آخري رات تائين بند ناهن ٿيندا. جيڪو بہ ٻانهو هن مبارڪ مهيني جي ڪنهن بہ رات ۾ نماز پڙهي ٿو تہ الله عَزَّوَجَلَّ ان جي هر سجدي جي عيوض (يعني بدلي ۾) ان جي لاءِ **پندرهن سؤ نيڪيون** لکندو آهي ۽ ان جي لاءِ جنّت ۾ **ڳاڙهي ياقوت** جو گهر ٺاهيندو آهي. جنهن ۾ سٺ هزار دروازا هوندا، ۽ هر دروازي جا تاڪ سون جا ٺهيل هوندا جن ۾ ڳاڙها ياقوت جڙيل هوندا. پوءِ جيڪو رمضان جي مهيني جو پهريون روزو رکي ٿو تہ الله عَزَّوَجَلَّ مهيني جي آخري ڏينهن تائين ان جا گناهہ مُعاف فرمائي ڇڏي ٿو، ۽ ان جي لاءِ صبح کان شام تائين **ستر هزار فرشتا** مغفرت جي دعا ڪندا رهن ٿا. رات ۽ ڏينهن ۾ جڏهن بہ هُو سجدو ڪري ٿو ان جي هر سجدي جي عيوض (يعني بدلي ۾) کيس (جنّت ۾) هڪ اهڙو وڻ عطا ڪيو وڃي ٿو جو ان جي ڇانوَ ۾ گهوڙي سوار **پنج سؤ سالن** تائين هلندو رهي.“

(شعب الايمان ج 3 ص 314 حديث 3635)

سُبْحٰنَ اللّٰـه عَزَّوَجَلَّ **مٺا مٺا اسلامي ڀائرو!** خداءِ حنان و منان عَزَّوَجَلَّ جو ڪيتري قدر عظيم احسان آهي جو ان اسان کي پنهنجي حبيبِ ذيشان، رحمتِ عالميان صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي صدقي اهڙو رمضان جو مهينو عطا فرمايو جو انهيءَ مڪرم مهيني ۾ جنّت جا تمام دروازا کلي ويندا آهن ۽ نيڪين جو اجر تمام گهڻو وڌي ويندو آهي. بيان ڪيل حديث جي مطابق رمضان المبارڪ جي راتين ۾ نماز ادا ڪرڻ واري کي هر هڪ سجدي جي بدلي ۾ **پندرهن سؤ نيڪيون** عطا ڪيون وينديون آهن ۽ جنّت جو **عظيم الشّان محل** ان کان علاوه. هن حديثِ مبارڪ ۾ روزيدارن جي لاءِ هي بشارتِ عُظميٰ (يعني تمام وڏي خوشخبري) به موجود آهي ته صبح کان شام تائين **ستر هزار فرشتا** انهن جي لاءِ مغفرت جي دعا ڪندا رهندا آهن.

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! اَلْحَمْدُ لِلّٰه عَزَّوَجَلَّ تبليغ قرآن و سنّت جي عالمگير غير سياسي تحريڪ، **دعوتِ اسلامي جي مدني ماحول** سان وابسته عاشقانِ رسول جي صحبت حاصل ٿيڻ جي صورت ۾ ماهِ رمضان المبارڪ جون برڪتون لٽڻ جو تمام گهڻو ذهن نهندو آهي، نه ته بُري صحبتن ۾ رهي ڪري هن مبارڪ مهيني ۾ به اڪثر ماڻهو گناهن ۾ مشغول رهندا آهن. اچو! گناهن جي ڏُٻڻ ۾ ڦاٿل هڪ **فنڪار** جو واقعو پڙهو جنهن کي دعوتِ اسلامي جي **مدني ماحول** مدني رنگ چاڙهي ڇڏيو. جيئن ته

مان فنڪار هيس

اورنگي ٽاؤن (بابُ المدينه ڪراچي) جي هڪ اسلامي ڀاءُ جي بيان جو خلاصو آهي: افسوس صد ڪروڙ افسوس! مان هڪ **فنڪار** هُيس، ميوزيڪل پروگرامز ۽ فنڪشنز ڪندي زندگيءَ جون انمول گهڙيون برباد ٿي رهيون هيون، دل ۽ دماغ تي غفلت جا ڪجهه اهڙا پردا پيل هئا

جو نہ نماز جي توفيق ملندي هئي نہ ئي گناهن جو احساس. صحراءِ مدينه ٽول پلازه سپر هاءِ وي باب المدينه ڪراچي ۾ بابُ الاسلام سنڌ سطح تي ٿيڻ واري ٽن ڏينهن واري سنّتن ڀريئي **اجتماع** (سن1424ھ، 2003ء) ۾ حاضريءَ جي لاءِ هڪ ذميدار اسلامي ڀاءُ **انفرادي ڪوشش** ڪندي ترغيب ڏياري. زهي نصيب! ان ۾ شرڪت جي سعادت ملي وئي. ٽن ڏينهن واري اجتماع جي پڄاڻيءَ تي **رقت انگيز دعا** ۾ مون کي پنهنجي گناهن تي تمام گهڻي شرمساري ٿي، مان پنهنجي جذبات تي ڪنٽرول نہ ڪري سگهيس، اوچنگارون ڏئي روئڻ لڳس، بس روئڻ کم اچي ويو! اَلْحَمْدُلِلّٰہ عَزَّوَجَلَّ مون کي **دعوتِ اسلاميءَ** جو مدني ماحول ملي ويو ۽ مان ناچ گانن جي محفلن کان **توبهہ** ڪئي ۽ **مدني قافلن** ۾ سفر کي پنهنجو معمول بڻائي ورتو. 25 ڊسمبر 2004ء جو مان جڏهن **مدني قافلي** ۾ سفر تي روانو ٿي رهيو هُيس تہ نندي ڀيڻ جي فون آئي، روئڻهارڪي آواز ۾ ان ٻاڌ وٽ ٿيڻ واري **نابينا ڌيءُ** جي ولادت جي خبر ٻُڌائي ۽ گڏوگڏ چيائين، ڊاڪٽرن چئي ڇڏيو آهي تہ هن جون اکيون روشن نہ ٿيون ٿي سگهن. ايترو چوڻ کان پوءِ سندس سيني ۾ غم جو دبيل طوفان اکين منجهان ڳوڙهن ذريعي وهي هليو ۽ هوءَ سڏڪا ڀري روئڻ لڳي. مون هي چئي ڪري ڪيس دلجاءِ ڏني تہ اِنْ شَآءَاللّٰہ عَزَّوَجَلَّ مدني قافلي ۾ دعا ڪندس. مان **مدني قافلي** ۾ پاڻ بہ گهڻيون دعائون ڪيون ۽ مدني قافلي وارن **عاشقانِ رسول** کان بہ دعائون ڪرايون. جڏهن مدني قافلي مان موٽيس تہ ٻئي ڏينهن ئي نندي ڀيڻ جي مُرڪندي فون آئي ۽ ان خوشيءَ مان هي فرحت اثر خبر ٻُڌائي تہ اَلْحَمْدُلِلّٰہ عَزَّوَجَلَّ **منهنجي نابينا ڌيءَ مهڪ جون اکيون روشن ٿي ويون آهن ۽ ڊاڪٽر تعجب ڪري رهيا آهن تہ اهو ڪيئن ٿي ويو! ڇو تہ اسان جي ڊاڪٽريءَ ۾ انهيءَ جو ڪو علاج ئي ڪونہ هو.** هي بيان ڏيڻ وقت اَلْحَمْدُلِلّٰہ عَزَّوَجَلَّ مون کي بابُ المدينه ڪراچي ۾ علائقائي مُشاورت جي هڪ رڪن جي حيثيت سان

دعوتِ اسلامي جي مدني ڪمن جي لاءِ ڪوششون ڪرڻ جي سعادت حاصل آهي.

آفتوں سے نہ ڈر، رکھ کرم پر نظر　　روشن آنکھیں ملیں، قافِلے میں چلو
آپ کو ڈاکٹر، نے گو مایوس کر　　بھی دیا مت ڈریں، قافِلے میں چلو

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِيْب!　　صَلَّى اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڏٺو توهان! دعوتِ اسلامي جو مدني ماحول ڪيڏو نه پيارو آهي جو هن جي دامن ۾ اچي ڪري مُعاشري جا نه ڄاڻ ڪيترائي بگڙيل ماڻهو باڪردار بڻجي سنّتن ڀري باعزت زندگي گذارڻ لڳا ڳڏوڳڏ مدني قافلن جون بهارون به توهان جي آڏو آهن. جهڙيءَ طرح مدني قافلن ۾ سفر جي برڪت سان ڪيترن جي ئي دنياوي مصيبت ٽري ويندي آهي. اِنْ شَآءَاللّٰه عَزَّوَجَلَّ تهڙيءَ طرح تاجدارِ رسالت، شهنشاهِ نُبُوَّت، سراپا رحمت، شفيع امت صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي شفاعت سان آخرت جي آفت به راحت ۾ تبديل ٿي ويندي.

ٹوٹ جائیں گے گنہگاروں کے فوراً قید وبند
حشر کو کھل جائے گی طاقت رسول اللہ کی

پنج خصوصي ڪرم

حضرتِ سيّدُنا جابر بن عبداللّٰه رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ کان روايت آهي ته رحمتِ عالميان، سلطانِ دو جهان، شهنشاهِ ڪون و مڪان، حبيبِ رحمٰن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ ذيشان آهي: ”منهنجي امت کي رمضان جي مهيني ۾ **پنج شيون** اهڙيون عطا ڪيون ويون جيڪي مون کان پهريان ڪنهن نبي عَلَيْهِ السَّلَام کي نه مليون.

﴿1﴾ جڏهن رمضان المبارڪ جي پهرين رات ايندي آهي ته الله عَزَّوَجَلَّ

انهن جي طرف رحمت جي نظر فرمائيندو آهي ۽ جنهن جي طرف الله عَزَّوَجَلَّ رحمت جي نظر فرمائي ته ان کي ڪڏهن به عذاب نه ڏيندو. ﴿2﴾ شام جي وقت ان جي وات جي بوءِ (جيڪا بُک جي ڪري ٿيندي آهي) الله تعالٰي جي ويجهو مُشڪ جي خوشبوءِ کان به بهتر آهي. ﴿3﴾ فرشتا هر رات ۽ ڏينهن ان جي لاءِ مغفرت جون دعائون ڪندا رهندا آهن. ﴿4﴾ الله تعالٰي جنّت کي حڪم ڏيندي ارشاد فرمائي ٿو. ”منهنجي (نيڪ) ٻانهن جي لاءِ مُزَيَّن (يعني سينگارجي) وڃ عنقريب اهي دنيا جي مُشقت کان منهنجي گهر ۽ ڪرم ۾ راحت ماڻيندا. ﴿5﴾ جڏهن ماهِ رمضان جي آخري رات ايندي آهي ته الله عَزَّوَجَلَّ سيني جي مغفرت فرمائي ڇڏيندو آهي. قوم مان هڪ شخص اٿي بيهي ۽ عرض ڪيائين يارسول الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ڇا هي **ليلة القدر** آهي؟ ارشاد فرمايائون نه، ڇا توهان نه ٿا ڏسو ته مزدور جڏهن پنهنجي ڪمن مان فارغ ٿيندا آهن ته انهن کي مزدوري ڏني ويندي آهي“.

(الترغيب والترهيب ج 2 ص 56 حديث 7)

صغيره گناهن جو ڪفارو

حضرتِ سيّدُنا ابوهريره رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ کان مروي آهي، حضورِ پُرنُور، شافعِ يومِ النُّشُور صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ پُرسُرور آهي، ”پنج نمازون، ۽ جمعو ايندڙ جمعي تائين ۽ رمضان جو مهينو ايندڙ ماهِ رمضان تائين گناهن جو ڪفارو آهن جڏهن ته ڪبيره گناهن کان بچيو وڃي.“ (صحيح مسلم ص 144 حديث 233)

توبهه جو طريقو

سُبْحٰنَ اللّٰه عَزَّوَجَلَّ رمضان المبارڪ ۾ رحمتن جون ڇماڇم برساتون ۽ صغيره گناهن جي ڪفاري جو سامان ٿي ويندو آهي، **گناهِ ڪبيره** توبهه سان مُعاف ٿيندا آهن. **توبهه ڪرڻ جو طريقو** هي آهي ته جيڪو گناهه ٿيو

خاص ان گناھ جو نالو وٺي دل ۾ بيزاري ۽ بيھر ان کان بچڻ جو پڪوپھ ڪري توبھ ڪرڻي پوندي. مثال طور: ڪوڙ ڳالھايو تہ بارگاھِ خُداوندي عَزَّوَجَلَّ ۾ عرض ڪري يا الله عَزَّوَجَلَّ مون جيڪو ھي ڪوڙ ڳالھايو، ان کان توبھ ڪريان ٿو ۽ بيھر نہ ڳالھائيندس. توبھ جي دؤران دل ۾ ڪوڙ کان نفرت ھجي ۽ ”بيھر نہ ڳالھائيندس“ چوڻ وقت دل ۾ ھي ارادو بہ ھجي تہ جيڪو ڪجھ چئي رھيو آھيان ائين ئي ڪندس تڏھن اھا توبھ آھي. جيڪڏھن ٻانھي جي حق تلفي ڪئي آھي تہ توبھ سان گڏوگڏ ان ماڻھوءَ کان مُعاف ڪرائڻ بہ ضروري آھي.

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد
تُوْبُوْا اِلَى اللّٰه اَسْتَغْفِرُاللّٰه
صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ماھِ رمضان جي فضيلتن سان حديثن جا ڪتاب مالامال آھن. رمضان المبارڪ ۾ ايتريقدر برڪتون ۽ رحمتون آھن جو اسان جي پياري آقا مديني واري مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ايتري تائين ارشاد فرمايو،”جيڪڏھن ماڻھن کي معلوم ھجي ھا تہ رمضان ڇا آھي تہ منھنجي امت تمنا ڪري ھا تہ ڪاش! پورو سال رمضان ئي ھجي. (صحيح ابنِ خُزيمہ ج 3 ص 190 حديث 1886)

آقا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم جو بيانِ جنّت نِشان

حضرتِ سيّدُنا سلمان فارسي رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ فرمائن ٿا تہ ”محبوبِ رحمٰن، رحمتِ عالميان، مڪي مدني سلطان صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم شعبان مھيني جي آخري ڏينھن بيان فرمايو، ”اي انسانو! توھان وٽ عظمت وارو برڪت وارو مھينو آيو. اھو مھينو جنھن ۾ ھڪ رات (اھڙي بہ آھي جيڪا) ھزار

مهينن کان بهتر آهي. هن (مبارڪ مهيني) جا روزا الله عَزَّوَجَلَّ فرض ڪيا ۽ ان جي رات ۾ قيام (يعني تراويح) تَطَوُّع (يعني سنّت) آهي. جيڪو هن ۾ نيڪيءَ جو ڪم ڪري ته اهو ائين آهي جيئن ٻئي ڪنهن مهيني ۾ **فرض** ادا ڪيائين ۽ هن ۾ جنهن فرض ادا ڪيو ته اهو ائين آهي جيئن ٻين ڏينهن ۾ **ستر فرض** ادا ڪيائين. هي مهينو صبر جو آهي ۽ صبر جو ثواب جنّت آهي ۽ هي مهينو مُؤَاسات (يعني غمخواري ۽ ڀلائيءَ) جو آهي ۽ هن مهيني ۾ مومن جو رزق وڌايو ويندو آهي. جيڪو هن ۾ روزيدار کي **افطار** ڪرائي ان جي گناهن جي لاءِ **مغفرت** آهي ۽ ان جو ڪنڌ باهه کان آزاد ڪيو ويندو ۽ هن افطار ڪرائڻ واري کي اهڙو ئي ثواب ملندو جهڙو روزي رکڻ واري کي ملندو، بغير ان جي، جو اُن جي اجر ۾ ڪجهه گهٽتائي ٿئي.“ اسان عرض ڪيو،يا رسول الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم اسان مان هر شخص وٽ اها شيءِ ناهي جنهن سان روزو افطار ڪرائي. پاڻ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن ارشاد فرمايو: الله تعاليٰ هي ثواب (ته) ان (شخص) کي ڏيندو، جيڪو هڪ ڍُڪ کير يا هڪ کارڪ يا هڪ ڍُڪ پاڻيءَ سان روزو **افطار** ڪرائي ۽ جنهن روزيدار کي پيٽ ڀري کارايو، ان کي الله تعاليٰ منهنجي حوض مان پيئاريندو جو ڪڏهن اڃارو نه ٿيندو. ايتري تائين جو جنّت ۾ داخل ٿي وڃي. هي اهو مهينو آهي جو ان جو **اوّل** (يعني شروعاتي ڏهه ڏينهن) **رحمت** آهي ۽ ان جو وچ (يعني وچيان ڏهه ڏينهن) **مغفرت** آهي ۽ **آخر** (يعني آخري ڏهه ڏينهن) **جهنّم کان آزادي** آهي. جيڪو پنهنجي غلام تي هن مهيني ۾ تخفيف ڪري (يعني ڪم گهٽ وٺي) الله تعاليٰ ان کي بخشي ڇڏيندو ۽ جهنم کان آزاد فرمائي ڇڏيندو. هن مهيني ۾ **چار ڳالهين** جي ڪثرت ڪريو. انهن مان ٻه اهڙيون آهن جن جي ذريعي توهان پنهنجي رب عَزَّوَجَلَّ کي راضي ڪندؤ ۽ بقايا ٻن کان توهان کي بي نيازي ناهي. پوءِ اهي ٻه ڳالهيون جن جي ذريعي توهان پنهنجي رب عَزَّوَجَلَّ کي راضي ڪندؤ اهي هي

آهن. ﴿1﴾ لَآاِلٰہَ اِلَّااللّٰہُ جي گواهي ڏيڻ. ﴿2﴾ استغفار ڪرڻ. جڏهن ته اهي ٻه ڳالهيون جن کان توهان کي غنا (بي نيازي) ناهي اهي هي آهن. (1) الله تعاليٰ کان جنّت طلب ڪرڻ. (2) جهنم کان الله عَزَّوَجَلَّ جي پناه طلب ڪرڻ.“ (صحيح ابن خُزيمه ج 3 ص 190 حديث 1887)

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! هاڻي جيڪا حديث شريف بيان ڪئي وئي ان ۾ ماهِ رمضان المبارڪ جي رحمتن، برڪتن ۽ عظمتن جو گهڻو ذڪر آهي. هن مبارڪ مهيني ۾ ڪلمو شريف گهڻي تعداد ۾ پڙهي ڪري ۽ بار بار استغفار يعني خوب توبهه جي ذريعي الله تعاليٰ کي راضي ڪرڻ جي ڪوشش ڪرڻي آهي، ۽ انهن ٻنهي ڳالهين کان ته ڪنهن به صورت ۾ لاپرواهي ناهي ڪرڻي. يعني الله تعاليٰ کان جنّت ۾ داخلا ۽ جهنّم کان پناه جون تمام گهڻيون التجائون ڪرڻيون آهن.

رمضان المبارڪ جا چار نالا

الله اڪبر عَزَّوَجَلَّ! رمضان جي مهيني جو به ڪيڏو فيضان آهي. مفسرِ شهير، حڪيم الامت حضرت مفتي احمد يار خان رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰی عَلَيْه تفسير نعيمي ۾ فرمائن ٿا. ”هن مبارڪ مهيني جا ڪل چار نالا آهن ﴿1﴾ **ماهِ رمضان ﴿2﴾ ماهِ صبر ﴿3﴾ ماهِ مؤاسات ۽ ﴿4﴾ ماهِ وسعتِ رزق.** وڌيڪ فرمائن ٿا روزو صبر آهي جنهن جي جزا رب عَزَّوَجَلَّ آهي ۽ اهو انهيءَ مهيني ۾ رکيو ويندو آهي ان لاءِ هن کي **ماهِ صبر** چوندا آهن مؤاسات جي معنیٰ آهي ڀلائي ڪرڻ جيئن ته هن مهيني ۾ سڀني مسلمانن سان خاص ڪري قريبي رشتيدارن سان ڀلائي ڪرڻ وڌيڪ ثواب آهي. ان لاءِ هن کي **ماهِ مؤاسات** چوندا آهن. هن ۾ رزق جي ڪشادگيءَ به ٿيندي آهي جو غريب به نعمتون کائي ويندا آهن انهيءَ لاءِ هن جونالو **ماهِ وسعتِ رزق** به آهي.“ (تفسيرِ نعيمي ج 2 ص 208)

”ماهہ رمضان مبارڪ“ جي تيرهن اکرن جي نسبت سان 13 مدني گل

(هي سيئي مدني گل تفسير نعيمي جلد 2 مان ورتا ويا آهن)

مدينه 1: ڪعبهءِ معظمه مسلمانن کي گهرائي ڪري ڏيندو آهي ۽ هي پاڻ اچي رحمتون ورهائيندو آهي. ڄڻ اهو (يعني ڪعبو) کوهہ آهي ۽ هي (يعني رمضان شريف) درياءُ، يا اهو (يعني ڪعبو) درياءُ آهي ۽ هي (يعني رمضان) برسات.

مدينه 2: هر مهيني ۾ خاص تاريخون ۽ تاريخن ۾ بہ خاص وقت ۾ عبادت ٿيندي آهي. مثال طور قرباني واري عيد جي ڪجهہ (مخصوص) تاريخن ۾ **حج**، مُحرَّم جي ڏهين تاريخ افضل، پر **رمضان جي مهيني** ۾ هر ڏينهن ۽ هر وقت عبادت ٿيندي آهي. روزو عبادت، افطار عبادت، افطار ڪان پوءِ تراويح جو انتظار عبادت، تراويح پڙهي سَحَري جي انتظار ۾ سُمهڻ عبادت، پوءِ سَحَري کائڻ بہ عبادت مطلب تہ هر گهڙي ۾ خدا عَزَّوَجَلَّ جو شان نظر ايندو آهي.

مدينه 3: **رمضان** هڪ بٺي آهي جيئن تہ بٺي خراب لوهہ کي صاف ۽ صاف لوهہ کي مشين جو پُرزو بڻائي قيمتي ڪري ڇڏيندي آهي ۽ سون کي زيور بڻائي استعمال جي لائق ڪري ڇڏيندي آهي. ائين ئي **رمضان جو مهينو** گناهگارن کي پاڪ ڪندو ۽ نيڪ ماڻهن جا درجا وڌائيندو آهي.

مدينه 4: **رمضان** ۾ نفل جو ثواب فرض جي برابر ۽ فرض جو ثواب ستر ڀيرا وڌيڪ ملندو آهي.

مدينه 5: **ڪجهہ** علماء فرمائن ٿا تہ جيڪو رمضان ۾ مري وڃي ان ڪان قبر جا سوال بہ ناهن ٿيندا.

مدينه 6: هن مهيني ۾ شبِ قدر آهي. گذريل آيت مان معلوم ٿيو تہ قرآن رمضان ۾ آيو ۽ ٻي جاءِ تي فرمايو:

اِنَّآ اَنۡزَلۡنٰهُ فِیۡ لَیۡلَةِ الۡقَدۡرِ ۚ﴿۱﴾

ترجمو ڪنزالايمان: بيشڪ اسان ان کي (يعني قرآن کي) شبِ قدر ۾ لاٿو.

ٻنهي آيتن جي ملائڻ سان معلوم ٿيو تہ شبِ قدر رمضان ۾ ئي آهي ۽ اها گهڻو ڪري ستاويهين رات آهي. ڇو تہ لَیۡلَةُ الۡقَدۡر ۾ نَوَ اکر آهن ۽ هي لفظ سورهءِ قدر ۾ ٽي ڀيرا آيو. جنهن سان ستاويهہ حاصل ٿيا، معلوم ٿيو تہ اها ستاويهين رات آهي.

مدينه 7: **رمضان** ۾ ابليس کي قيد ڪيو ويندو آهي ۽ دوزخ جا دروازا بند ٿي ويندا آهن، جنّت کي سينگاريو ويندو آهي، ان جا دروازا کوليا ويندا آهن. انهيءَ لاءِ انهن ڏينهن ۾ نيڪين جي گهڻائي ۽ گناهن جي گهٽتائي ٿئي ٿي. جيڪي ماڻهو گناھ ڪندا بہ آهن اهي نفسِ اماره يا پنهنجي ساٿي شيطان (قرين) جي ورغلائڻ سان ڪندا آهن.

مدينه 8: **رمضان** جي کائڻ پيئڻ جو حساب ناهي.

مدينه 9: **قيامت** ۾ رمضان ۽ قرآن روزيدار جي شفاعت ڪندا جو رمضان تہ چوندو مولىٰ عَزَّوَجَلَّ مون هن کي ڏينهن ۾ کائڻ کان روڪيو هيو ۽ قرآن عرض ڪندو تہ يا رب عَزَّوَجَلَّ مون هن کي رات ۾ تلاوت ۽ تراويح جي ذريعي سمهڻ کان روڪيو.

مدينه 10: **حضورِ** پُرنُور، شافع يوم النُّشُور صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَیۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم رمضان المبارڪ ۾ هر قيديءَ کي ڇڏي ڏيندا هئا ۽ هر سائل (يعني سوالي) کي عطا فرمائيندا هئا. رب عَزَّوَجَلَّ بہ رمضان ۾ جهنمين کي ڇڏيندو

آهي. انهيءَ ڪري گهرجي ته رمضان ۾ نيڪ ڪم ڪيا وڃن ۽ گناهن کان بچيو وڃي.

مدينه 11: **قرآن** ڪريم ۾ رُڳو رمضان شريف جو ئي نالو ورتو ويو ۽ ان جا ئي فضائل بيان ٿيا. ڪنهن ٻئي مهيني جو نه ايڏي وضاحت سان نالو آهي نه اهڙا فضائل. مهينن ۾ صرف **ماهِ رمضان** جو نالو قرآن شريف ۾ ورتو ويو. عورتن ۾ صرف **بي بي مريم** رضي الله تعالى عنها **جو نالو** قرآن ۾ آيو. صحابه ۾ صرف حضرتِ سيِّدُنا **زيد ابنِ حارثه** رضي الله تعالى عنه جو نالو قرآن ۾ ورتو ويو جنهن سان انهن ٽنهي جي عظمت معلوم ٿي.

مدينه 12: **رمضان** شريف ۾ افطار ۽ سَحَريءَ جي وقت دعا قبول ٿيندي آهي. يعني افطار ڪرڻ وقت ۽ سَحَري ڪائي ڪري. هيءَ فضيلت ڪنهن ٻئي مهيني کي حاصل ناهي.

مدينه 13: **رمضان** ۾ پنج حرف آهن **ر، م، ض، ا، ن . ر** مان مراد رحمتِ الٰهي عَزَّوَجَلَّ **ميم** مان مراد محبتِ الٰهي عَزَّوَجَلَّ، **ض** مان مراد ضمانِ الٰهي عَزَّوَجَلَّ، **الف** مان مراد امانِ الٰهي عَزَّوَجَلَّ، **ن** مان مراد نورِ الٰهي عَزَّوَجَلَّ ۽ **رمضان** ۾ پنج عبادتون خاص طور تي ٿينديون آهن. روزو، تراويح ، قرآن جي تلاوت، اعتڪاف، شبِ قدر ۾ عبادتون. پوءِ جيڪو دل جي سچائيءَ سان هي **پنج عبادتون** ڪري اهو انهن **پنجن انعامن** جو حقدار آهي. (تفسيرِ نعيمي ج 2 ص 208)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب!   صَلَّى اللهُ تَعالٰى عَلٰى مُحَمَّد

جنت سجائي ويندي آهي

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! رمضان المبارڪ جي استقبال لاءِ سڄو سال جنّت کي سينگاريو ويندو آهي. جيئن ته حضرتِ سيِّدُنا عبد الله ابنِ عمر رضي الله تعالى عنهما کان روايت آهي ته تاجدارِ مدينه، سُرورِ قلب و سينه،

فيض گنجينه، صاحبِ معطر پسينه صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ عاليشان آهي، ”بيشڪ **جنّت** ابتدائي سال کان ايندڙ سال تائين رمضان المبارڪ جي لاءِ سجائي ويندي آهي ۽ فرمايائون، رمضان شريف جي پهرين ڏينهن جنّت جي وڻن جي هينان وڏين وڏين اکين وارين حورن تي هوا هلندي آهي ۽ اهي عرض ڪنديون آهن، ”اي پروردگار! عَزَّوَجَلَّ پنهنجي ٻانهن مان اهڙن ٻانهن کي اسان جو مڙس بڻاءِ جن کي ڏسي اسان جون اکيون ٺڏيون ٿين ۽ جڏهن اهي اسان کي ڏسن ته انهن جون به اکيون ٺڏيون ٿين.“ (شعب الايمان ج 3 ص 312 حديث 3633)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

اَلْحَمْدُلِلّٰه عَزَّوَجَلَّ جنّت جي عظمت جي ڪهڙي ڳالهه ڪجي! ڪاش! اسان کي بي حساب بخشيو وڃي ۽ جنّت الفردوس ۾ مديني واري آقا مڪي مدني مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو پاڙو نصيب ٿي وڃي. اَلْحَمْدُلِلّٰه عَزَّوَجَلَّ تبليغ قرآن و سنّت جي عالمگير غير سياسي تحريڪ **دعوتِ اسلامي** اهلِ حق جي مدني تحريڪ آهي، دعوتِ اسلامي وارن تي ڪهڙيون ڪهڙيون ڪرم نوازيون ٿينديون آهن ان جي هڪ مدني جهلڪ ملاحظه فرمايو:

جنت ۾ آقا ﷺ جي پاڙي جي بشارت

اسلامي ڀائرن ۽ اسلامي ڀينرن کي مفت درسِ نظامي (يعني عالم ڪورس) ڪرائڻ جي لاءِ اَلْحَمْدُلِلّٰه عَزَّوَجَلَّ **دعوتِ اسلامي** جي زيرِ اهتمام ڪيترائي جامعات، ”جامعة المدينه“ جي نالي سان قائم آهن. اَلْحَمْدُلِلّٰه عَزَّوَجَلَّ 1427ھ ۾ دعوتِ اسلامي جي انهن جامعات المدينه (بابُ المدينه ڪراچي) جي تقريبًا 160 شاگردن هتوهت 12 مهينن جي لاءِ **راهِ خدا** عَزَّوَجَلَّ ۾ سفر اختيار ڪيو. منڊ ۾ **مدني قافله ڪورس** ڪرائڻ جي ترڪيب بڻي، انهيءَ وچ ۾ شاگردن ۾ اسلام جي خدمت واري جذبي کي وڌيڪ **مديني جا** 12 **چنڊ** لڳي ويا ۽ انهن مان تقريبًا 77 شاگردن سڄي عمر جي

لاءِ پنهنجو پاڻ کي مدني قافلن جي لاءِ پيش ڪري ڇڏيو! هن عظيم قرباني تي حوصلہ افزائي جي وڏي زبردست صورت بڻي ۽ اها هي تہ خواب ۾ **سرڪارِ نامدار**، مديني جي تاجدار، باذنِ پروردگار، بنهي جهانن جي مالڪ و مختار، شهنشاهِ ابرار صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جي ديدار سان هڪ **عاشقِ رسول** جون اکيون ٺڏيون ٿيون، چَپَ مبارڪ چُرڻ لڳا ۽ رحمت جا گل ڇڻجڻ لڳا ۽ مبارڪ لفظن ڪجهہ هيئن ترتيب ماڻي: **جنهن جنهن پنهنجو پاڻ کي سڄي عمر جي لاءِ پيش ڪري ڇڏيو آهي مان ان کي جنّت ۾ پاڻ سان گڏ رکندس.** خواب ڏسڻ واري عاشقِ رسول جي دل ۾ حسرت ٿي تہ ڪاش! صد ڪروڙ ڪاش! مون کي بہ خوش نصيبن ۾ شامل ڪيو وڃي ها. اللہ عَزَّوَجَلَّ جي محبوب، داناءِ غُيُوب، مُنَزَّهٌ عَنِ الْعُيُوب صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم منهنجي دل جي ڳالھ ڄاڻي ورتي ۽ فرمايائون، "جيڪڏهن توهان بہ انهن ۾ شامل ٿيڻ چاهيو ٿا تہ پنهنجو پاڻ کي سڄي عمر جي لاءِ پيش ڪري ڇڏيو."

سرِ عرش پر ہے تری گزر، دل فرش پر ہے تری نظر
ملکوت و مُلک میں کوئی شے، نہیں وہ جو تجھ پہ عِیاں نہیں

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

خوش نصيب عاشقانِ رسول کي تمام وڏي خوشخبري هجي! اللہ **ربُّ العزّت** عَزَّوَجَلَّ جي رحمت تي نظر رکندي پُختي اميد آهي تہ جن خوش نصيبن جي لاءِ هي **مدني خواب** ڏنو ويو آهي اِنْ شَآءَاللہ عَزَّوَجَلَّ انهن جو خاتمو ايمان تي ٿيندو ۽ اهي مدني آقا صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جي طُفيل، جنّت الفردوس ۾ پاڻ سڳورن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جو پاڙو ماڻيندا. بهرحال هي ياد رهي! تہ امتي جيڪو خواب ڏسي اهو شرعي طور تي حُجت ناهي هوندو، خواب جي بشارت (خوشخبري) جي بنياد تي ڪنهن کي قطعي جنّتي نہ ٿو چئي سگهجي.

اِذْن سے تیرے سرِ حَشْر کہیں کاش! حُضُور
ساتھ عطّار کو جنّت میں رکھوں گا یا ربّ

هر رات سٺ هزار جي بخشش

حضرتِ سيّدُنا عبد الله ابنِ مسعود رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ کان روايت آهي تہ شهنشاهِ ذيشان، مکي مدني سلطان، رحمتِ عالميان، محبوبِ رحمٰن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جو فرمان رحمتِ نشان آهي، "**رمضان شريف جي هر رات** آسمانن ۾ صبح صادق (پرهہ ڦٽيءَ) تائين هڪ مُنادي (يعني اعلان ڪرڻ وارو) هي نِدا ڪندو آهي، " اي ڀلائي گهرڻ وارا! مڪمل ڪر (يعني الله تعالٰي جي فرمانبرداري جي طرف اڳتي وڌ) ۽ خوش ٿي وڃ ۽ اي شرير! شر کان رڪجي وڃ ۽ عبرت حاصل ڪر. **آهي ڪو مغفرت جو طالب!** جو ان جي طلب پوري ڪئي وڃي. **آهي ڪو توبهہ ڪرڻ وارو!** جو ان جي توبهہ قبول ڪئي وڃي. **آهي ڪو دعا گهرڻ وارو!** جو ان جي دعا قبول ڪئي وڃي. **آهي ڪو سائل** جو ان جو سوال پورو ڪيو وڃي. **الله تعالٰی رمضان المبارڪ جي هر رات ۾ افطار جي وقت سٺ هزار گناهگارن کي دوزخ مان آزاد فرمائي ڇڏيندو آهي، ۽ عيد جي ڏينهن سڄي مهيني جي برابر گناهگارن جي بخشش ڪئي ويندي آهي.**" (الدرالمنثور ج 1 ص 146)

مديني جا ديوانؤ! رمضان المبارڪ جي جلوه گري تہ ڇا ٿيندي آهي، اسان غريبن جا ڀاڳ ڀلا ٿي ويندا آهن. الله تعالٰی جي فضل و ڪرم سان **رحمت** جا دروازا کوليا ويندا آهن ۽ خوب **مغفرت** جون سَنَدُون ورهايون وينديون آهن. ڪاش! اسان گناهگارن کي **ماهِ رمضان** جي صدقي، سرورِ ڪون و مڪان، مڪي مدني سلطان، رحمتِ عالميان، محبوبِ رحمٰن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جي رحمت ڀري هٿن سان جهنّم کان

آزاديءَ جي چِٺي ملي وڃي. امامِ اهلسنّت رَحمۃُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیہ بارگاهِ رسالت صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ۾ عرض ڪن ٿا.

تمنّا ہے فرمایئے روزِ مَحشر
یہ تیری رِہائی کی چِٹّھی ملی ہے

روزانو ڏهه لک گناهگارن جي دوزخ کان آزادي

الله تعاليٰ جي عنايتن، رحمتن ۽ بخشش جو تذڪرو ڪندي هڪ موقعي تي تاجدارِ مدينه، سُرورِ قلب و سينه صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ارشاد فرمايو: ”جڏهن رمضان جي پهرين رات ٿيندي آهي ته الله تعاليٰ پنهنجي مخلوق جي طرف نظر فرمائيندو آهي ۽ جڏهن الله عَزَّوَجَلَّ ڪنهن ٻانهي جي طرف نظر فرمائيندو آهي ته ان کي ڪڏهن به عذاب نه ڏيندو. ۽ هر ڏينهن، ڏهه لک (گناهگارن) کي جهنم کان آزاد فرمائيندو آهي ۽ جڏهن اٺتيهين رات ايندي آهي ته سڄي مهيني ۾ جيترا آزاد ڪيا انهن جي ڪل تعداد برابر انهيءَ هڪ رات ۾ آزاد فرمائيندو آهي. پوءِ جڏهن عيدالفطر جي رات ايندي آهي. ملائڪ خوشيون ملهائيندا آهن ۽ الله عَزَّوَجَلَّ پنهنجي نور جي خاص تجلي فرمائيندو آهي. ۽ ملائڪن کي فرمائيندو آهي، اي ملائڪو! ان مزدور جو ڇا بدلو آهي جنهن ڪم پورو ڪري ورتو؟“ ملائڪ عرض ڪندا آهن، ”ان کي پورو پورو اجر (يعني بدلو) ڏنو وڃي.“ الله تعاليٰ فرمائيندو آهي، ”مان توهان کي گواهه ٿو ڪريان ته مان انهن سڀني کي بخشي ڇڏيو.“

(ڪنزالعمال ج 8 ص 219 حديث 23702)

جمعي جي هر هر گهڙيءَ ۾ ڏهه لکن جي بخشش

حضرتِ سيّدُنا عبد الله ابن عباس رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْھُمَا کان روايت آهي ته محبوبِ ربُّ العٰلمين، سيّدُ الانبياءِ وَالمُرسَلين، شفيعُ الْمُذنِبين، جنابِ رحمةٌ لّلعٰلمين صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جو فرمانِ دلنشين آهي، ”الله عَزَّوَجَلَّ

رمضان جي مهيني ۾ روزانو افطار جي وقت ڏهه لک اهڙن گناهگارن کي جهنم کان آزاد فرمائيندو آهي جن تي گناهن جي سبب کان جهنّم واجب ٿي چُڪو هيو ۽ پڻ **جمعرات ۽ جمعي جي ڏينهن** (يعني خميس ڏينهن سج لهڻ کان وٺي جمعي جي سج لهڻ تائين) **جي هر هر گهڙيءَ ۾ اهڙن ڏهه ڏهه لک گناهگارن کي جهنّم مان آزاد ڪيو ويندو آهي جيڪي عذاب جا حقدار ٿي چُڪا هوندا آهن.**" (كنزالعمال ج 8 ص 223 حديث 23716)

عِصیاں سے کبھی ہم نے کَنارہ نہ کیا   پَر تُو نے دِل آزُردہ ہمارا نہ کیا
ہم نے تَو جہنَّم کی بہُت کی تجویز   لیکن تِری رَحمت نے گوارا نہ کیا

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڄاڻايل احاديثِ مبارڪ ۾ ربُّ الانام عَزَّوَجَلَّ جي ڪيتري قدر عظيم الشّان انعام و اڪرام جو ذڪر آهي. سُبحٰنَ اللّٰه عَزَّوَجَلَّ! روزانو ڏهه لک اهڙن گناهگارن جي بخشش ٿي ويندي آهي جيڪي پنهنجي گناهن جي سبب جهنّم جا حقدار ٿي چُڪا هوندا آهن ۽ پڻ جمعرات ۽ جمعي جي ڏينهن ۾ ته هر گهڙيءَ ۾ ڏهه ڏهه لک گناهگار جهنّم جي عذاب کان آزاد ڪياس ويندا آهن، ۽ پوءِ رمضان المبارڪ جي آخري رات جي ته ڇا بهار آهي جو سڄي **رمضان المبارڪ** ۾ جيترا بخشيا ويا هئا انهن جو تعداد برابر گناهگار انهيءَ هڪ رات ۾ جهنم جي عذاب کان نجات حاصل ڪندا آهن. اي ڪاش! الله تعالٰي اسان گناهگارن ۽ بدڪارن کي به انهن مغفرت ماڻيندڙن ۾ شامل ڪري.

اٰمِین بِجَاہِ النَّبِیِّ الْاَمِیْن صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم

جب کہا عِصیاں سے میں نے سخت لاچاروں میں ہوں
جن کے پلّے کچھ نہیں ہے اُن خریداروں میں ہوں

تیری رَحمت کیلئے شاملِ گُنہگاروں میں ہوں
بول اُٹھی رَحمت نہ گھبرا میں مَددگاروں میں ہوں

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

ڀلائي ئي ڀلائي

اميرالمؤمنين حضرتِ سيّدُنا عمر فاروقِ اعظم رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ فرمائيندا هئا، ”ان مهيني کي ڀليڪار آهي جيڪو اسان کي پاڪ ڪرڻ وارو آهي. پورو رمضان خير ئي خير آهي، ڏينهن جو روزو هجي يا رات جو قيام. هن مهيني ۾ خرچ ڪرڻ جهاد ۾ خرچ ڪرڻ جو درجو رکي ٿو. (تنبيه الغافلين ص 176)

خرچ ۾ ڪشادگي ڪريو

حضرتِ سيّدُنا ضَمُره رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ کان مروي آهي ته نبي ڪريم رؤفُ رَّحيم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمان معظم آهي: ”ماهِ رمضان ۾ گهر وارن جي خرچ ۾ ڪشادگي ڪريو ڇو ته ماهِ رمضان ۾ خرچ ڪرڻ اللّٰه تعالٰي جي راهه ۾ خرچ ڪرڻ جيان آهي.“ (الجامع الصغير ص 162 حديث 2716)

وڏين وڏين اکين واريون حورون

حضرتِ سيّدُنا عبد الله ابنِ عباس رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُمَا کان مروي آهي ته رحمتِ عالم، نورِ مجسم، حبيبِ اڪرم، نبي محترم، شاهِ بني آدم، رسولِ محتشم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو ارشادِ گرامي آهي:”جڏهن رمضان شريف جي پهرين رات ايندي آهي ته عرشِ عظيم جي هيٺان مَثيره نالي هوا هلندي آهي جيڪا جنّت جي وڻن جي پنن کي لوڏيندي آهي. ان هوا جي هلڻ سان اهڙو دلڪش آواز بلند ٿيندو آهي جو ان کان بهتر آواز اڄ تائين ڪنهن نه ٻُڌو. انهيءَ آواز کي ٻُڌي

وڏين وڏين اکين واريون حورون ظاهر ٿينديون آهن ايتري تائين جو جنّت جي بلند محلن تي بيهجي وينديون آهن ۽ چونديون آهن: ” آهي ڪو جيڪو اسان کي الله تعالٰي کان گهري ونئي ته اسان جو نڪاح ان سان ٿئي؟“ پوءِ اهي حورون جنّت جي داروغي (حضرت) رضوان (عَلَيۡهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام) کان پُڇنديون آهن. ”اڄ هيءَ ڪهڙي رات آهي؟ (حضرت) رضوان (عَلَيۡهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام) جواب ۾ تلبيه (يعني لبيڪ) چوندا آهن. ۽ چوندا آهن هي ماهِ رمضان جي پهرين رات آهي. جنّت جا دروازا **امتِ محمّديه** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي روزيدارن جي لاءِ کوليا ويا آهن.“

(الترغيب والترهيب ج 2 ص 60 حديث 23)

ٻه اونداهيون ختم

منقول آهي ته الله تعالٰي حضرتِ سيّدُنا موسىٰ ڪليم الله عَلٰى نَبِيِّنَا وَ عَلَيۡهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام کي فرمايو ته مان **امتِ محمديه** کي ٻه نور عطا ڪيا آهن ته جيئن اهي ٻن **اونداهين** جي نقصان کان محفوظ رهن. سيّدُنا موسىٰ ڪليم الله عَلٰى نَبِيِّنَا وَ عَلَيۡهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام عرض ڪيو: **يا الله** عَزَّوَجَلَّ اهي ٻه نور ڪهڙا آهن؟ ارشاد ٿيو، **”نورِ رمضان ۽ نورِ قرآن“**. سيّدُنا موسىٰ ڪليم الله عَلٰى نَبِيِّنَا وَ عَلَيۡهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام عرض ڪيو: **ٻه اونداهيون** ڪهڙيون آهن؟ فرمايو، **”هڪ قبر جي ۽ ٻيو قيامت جي.“** (درة الناصحين ص 9)

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڏٺو اوهان؟ خداءِ حَنّان و مَنّان عَزَّوَجَلَّ ماهِ رمضان جي قدر دان تي ڪيڏو مهربان آهي. پيش ڪيل ٻنهي روايتن ۾ **ماهِ رمضان** جي ڪيتريقدر عظيم رحمتن ۽ برڪتن جو ذڪر ڪيو ويو آهي. **ماهِ رمضان** جو قدردان روزا رکي **خداءِ رحمٰن** عَزَّوَجَلَّ جي رضا حاصل ڪري جنّتن جون ابدي ۽ سرمدي (يعني ختم نه ٿيندڙ) نعمتون حاصل ڪندو آهي. ګذوګذ ٻي حڪايت ۾ ٻن نورن ۽ ٻن اونداهين جو ذڪر ڪيو ويو آهي. اونداهين کي ختم ڪرڻ جي لاءِ روشني جو وجود

اٽڙر آهي. **خداءِ رحمٰن** عَزَّوَجَلَّ جي انهيءَ عظيم احسان تان قربان! جو ان اسان کي **قرآن ۽ رمضان** جا ٻه نور عطا ڪري ڇڏيا ته جيئن قبر ۽ قيامت جون پوائتيون اونداهيون ختم ٿين ۽ نور ئي نور ٿي وڃي.

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

روزو ۽ قرآن شفاعت ڪندا

روزو ۽ قرآن قيامت جي ڏينهن مسلمان جي لاءِ شفاعت جو سامان به فراهم ڪندا. جيئن ته مديني جا سلطان، سردارِ دوجهان، رحمتِ عالميان، سرورِ ذيشان، محبوبِ رحمٰن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمائن ٿا:”روزو ۽ قرآن ٻانهي جي لاءِ قيامت جي ڏينهن شفاعت ڪندا. روزو عرض ڪندو، **اي ربّ ڪريم** عَزَّوَجَلَّ! مون کائڻ ۽ خواهشن کان ڏينهن ۾ هن کي روڪي ڇڏيو، منهنجي شفاعت هن جي حق ۾ قبول فرماءِ. **قرآن** چوندو، مون هن کي رات ۾ سمهڻ کان پري رکيو، منهنجي شفاعت هن جي حق ۾ قبول ڪر. پوءِ ٻنهي جون شفاعتون قبول ٿينديون.“
(مسند امام احمد ج 2 ص 586 حديث 6637)

بخشش جو بهانو

اميرالمؤمنين حضرت مولاءِ ڪائنات، عليُّ المُرتَضيٰ، شيرِ خُدا ڪَرَّمَ اللهُ تَعَالٰى وَجْهَهُ الْكَرِيْم فرمائن ٿا.”جيڪڏهن الله عَزَّوَجَلَّ کي **امتِ محمدي** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم تي عذاب ڪرڻ مقصود هجي ها ته ان کي رمضان ۽ سوره **قل هو الله شريف** هر گز عنايت نه فرمائي ها.“ (نزهة المجالس ج 1 ص 216)

ڈر تھا کہ عِصیاں کی سَزا اب ہوگی یا روزِ جزا
دی اُن کی رَحمت نے صَدا یہ بھی نہیں، وہ بھی نہیں

لک رمضان جو ثواب

حضرتِ سيّدُنا عبدالله ابنِ عباس رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْھُمَا کان روايت آهي تہ حبيبِ پروردگار، ہنهي جهانن جا مالڪ و مختار، مديني جا تاجدار، باذنِ پروردگار، شهنشاهِ ابرار صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم فرمائن ٿا: ”جنهن مڪهءِ مڪرمه زَادَھَا اللہُ شَرَفًاوَّتَعْظِیْمًا ۾ رمضان جو مهينو ماٺيو ۽ روزو رکيو ۽ رات ۾ جيترو ٿي سگهيو قيام ڪيائين تہ الله عَزَّوَجَلَّ **ان جي لاءِ ٻين جڳهن جي هڪ لک رمضان جو ثواب لکندو** ۽ هر ڏينهن هڪ غلام آزاد ڪرڻ جو ثواب ۽ هر رات هڪ غلام آزاد ڪرڻ جو ثواب ۽ هر روزجهاد ۾ گهوڙي تي سوار ڪري چڙهڻ جو ثواب ۽ هر ڏينهن ۾ نيڪي ۽ هر رات ۾ نيڪي لکندو.“ (ابن ماجه ج 3 ص 523 حديث 3117)

ڪاش عيد مديني ۾ ٿئي!

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! الله جي حبيب، حبيبِ لبيب، اسان گناهن جي مريضن جي طبيب صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جي ولادت مبارڪ جو شهر مڪهءِ مڪرمه زَادَھَا اللہُ شَرَفًاوَّتَعْظِیْمًا آهي. الله تعالیٰ پنهنجي حبيبِ مڪرم صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جي صدقي ۾ ڪيتري قدر لطف ۽ ڪرم فرمايو آهي جو شاهِ انام صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جو ڪو غلام جيڪڏهن **رمضان جو مهينو مڪهءِ مڪرمه** زَادَھَا اللہُ شَرَفًاوَّتَعْظِیْمًا ۾ گذاري ۽ اتي ئي روزا رکي ۽ رات جو توفيق مطابق نوافل وغيره ادا ڪري تہ ان کي ٻين جاين جي **هڪ لک رمضان** جي برابر ثواب عطا ڪيو ويندو ۽ هر ڏينهن ۽ رات هڪ هڪ غلام آزاد ڪرڻ جو ثواب ۽ هڪ هڪ عظيم الشان نيڪي ان کان علاوه.

اي ڪاش! اسان کي بہ مڪهءِ مڪرمه زَادَھَا اللہُ شَرَفًاوَّتَعْظِیْمًا ۾ رمضان جو مهينو گذارڻ جي عظيم سعادت نصيب ٿي وڃي ۽ ان ۾ خوب عبادت ڪرڻ جي بہ توفيق ملي ۽ پوءِ **رمضان المبارڪ جو مهينو** گذاري جلد ئي **عيد ملهائڻ** جي لاءِ پنهنجي مني مني آقا، مڪي مدني مصطفيٰ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جي روضي مبارڪ تي حاضر ٿي وڃون ۽ اتي روئي

روئي ”عيد“ جي خيرات گهرون ۽ سبز سبز گنبذ جي مکين، رحمة للعٰلمين صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي رحمت جوش ۾ اچي وڃي ۽ اي ڪاش! سرڪار صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي دستِ پُر انوار (هٿ مبارڪ) مان اسين گناهگار ”عيدي“ حاصل ڪيون ۽ هي سڀ ڪجهه آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي ڪرم سان ئي ممڪن آهي.

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

آقا صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّم عبادت جي لاءِ تيار ٿي ويندا هئا

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! رمضان جي مهيني ۾ اسان کي الله عَزَّوَجَلَّ جي وڌ ۾ وڌ عبادت ڪرڻ گهرجي ۽ هر اهو ڪم ڪرڻ گهرجي جنهن ۾ الله عَزَّوَجَلَّ ۽ ان جي محبوب، داناءِ غُيُوب، مُنَزَّهٌ عَنِ الْعُيُوب صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي رضا هجي. جيڪڏهن هن مهيني ۾ به ڪو پنهنجي بخشش نه ڪرائي سگهيو ته پوءِ ڪڏهن ڪرائيندو؟ اسان جا پيارا پيارا ۽ مٺا مٺا آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم هن مبارڪ مهيني جي آمد سان ئي عبادتِ الاهي عَزَّوَجَلَّ ۾ تمام گهڻو مشغول ٿي ويندا هئا. جيئن ته اُمُّ الْمؤمنين حضرت سيّدتنا عائشه صديقه رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنۡهَا فرمائن ٿيون، ”جڏهن رمضان جو مهينو ايندو هو ته منهنجا سرتاج، صاحبِ معراج صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم الله عَزَّوَجَلَّ جي عبادت جي لاءِ تيار ٿي ويندا هئا ۽ پورو مهينو پنهنجي بستري تي تشريف نه آڻيندا هئا.“ (الدرالمنثور ج 1 ص 449)

آقا صَلَّى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّم رمضان ۾ خوب دعائون گهرندا هئا

وڌيڪ فرمائن ٿيون ته جڏهن رمضان جو مهينو تشريف وٺي ايندو هيو ته حضورِ اڪرم، نورِ مجسم، شاهِ بني آدم، رسولِ محتشم، شافعِ امم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو رنگ مبارڪ مُتَغَيَّر (يعني تبديل) ٿي ويندو هيو ۽ پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن نماز جي ڪثرت

فرمائيندا ۽ خوب روئي روئي دعائون گهرندا هئا، ۽ الله عَزَّوَجَلَّ جو خوف پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم تي طاري رهندو هو.
(شعب الايمان ج 3 ص 310 حديث 3625)

آقا ﷺ رمضان ۾ خوب خيرات ڪندا هئا

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! هن مبارڪ مهيني ۾ گهڻو صدقو ۽ خيرات ڪرڻ به سنّت آهي. جيئن ته سيّدُنا عبدالله ابنِ عباس رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا فرمائن ٿا، ” **جڏهن رمضان جو مهينو ايندو هو ته سرڪارِ مدينه** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **جن هر قيديءَ کي آزاد ڪري ڇڏيندا ۽ هر سائل (يعني سوالي) کي عطا فرمائيندا هئا.** “ (الدر المنثور ج 1 ص 449)

سڀ کان وڌيڪ سخي

سيّدُنا عبدالله ابنِ عبّاس رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُمَا روايت فرمائن ٿا: ”رسول الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ماڻهن ۾ **سڀني کان وڌيڪ سخي آهن** ۽ سندن سخاوت جو درياءُ سڀ کان وڌيڪ ان وقت جوش ۾ ايندو هيو، جڏهن **رمضان** ۾ پاڻ سڳورن صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم سان جبرئيل امين عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام ملاقات جي لاءِ حاضر ٿيندا هئا. جبرئيل امين عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام (رمضان مبارڪ جي) هر رات ۾ ملاقات جي لاءِ حاضر ٿيندا هئا ۽ رسولِ ڪريم، رؤف رحيم صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ساڻن گڏجي قرآنِ عظيم جو دور فرمائيندا هئا.“ مطلب ته رسول الله صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن تيز هلڻ واري هوا کان به وڌيڪ خير (يعني ڀلائي) جي معاملي ۾ سخاوت فرمائيندا هيا.“ (صحيح بخاري ج 1 ص 9 حديث 6)

ہاتھ اٹھا کر ایک ٹکڑا اے کریم
ہیں سخی کے مال میں حقدار ہم (حدائق بخشش شریف)

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

هزار ڀيرا ثواب

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! رمضان شريف جي مهيني ۾ نيڪين جو **اجر** (يعني بدلو) گھڻو وڌي ويندو آهي تنهن ڪري ڪوشش ڪري گھڻي کان گھڻيون نيڪيون هن مهيني ۾ جمع ڪري وٺڻ گھرجن. جيئن تہ حضرتِ سيّدُنا ابراهيم نخعي رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه فرمائن ٿا: "**رمضان جي مهيني** ۾ هڪ ڏينهن جو روزو رکڻ هڪ هزار ڏينهن جي روزن کان افضل آهي ۽ **رمضان جي مهيني** ۾ هڪ ڀيرو تسبيح ڪرڻ (يعني سُبْحٰنَ اللّٰه چوڻ) هن مهيني کان علاوه هڪ هزار ڀيرا تسبيح ڪرڻ (يعني سُبْحٰنَ اللّٰه چوڻ) کان افضل آهي ۽ **ماهِ رمضان** ۾ هڪ رڪعت پڙهڻ رمضان جي علاوه هڪ هزار **رڪعتن** کان افضل آهي. (الدرالمنثور ج 1 ص 454)

رمضان ۾ ذڪر جي فضيلت

اميرالمؤمنين حضرتِ سيّدُنا عمر فاروقِ اعظم رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ کان روايت آهي تہ رسولِ انور، مديني جي تاجوَر، نبين جي سَروَر، محبوبِ ربّ اڪبر، سيّده آمنه جي دلبر صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم و رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهَا جو فرمانِ رحمت نشان آهي:

ذَاكِرُ اللّٰهِ فِيْ رَمَضَانَ يُغْفَرُلَهٗ وَسَائِلُ اللّٰهِ فِيْهِ لَايَخِيْبُ۔

(ترجمو) "رمضان ۾ ذڪرُ الله عَزَّوَجَلَّ ڪرڻ واري کي بخشيو ويندو آهي ۽ هن مهيني ۾ الله تعاليٰ کان گهرڻ وارو محروم ناهي رهندو."

سنتن ڀريو اجتماع ۽ ذڪرالله

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! اهي ماڻهو ڪيڏا نہ خوش نصيب آهن جيڪي هن ماهِ مبارڪ ۾ خصوصيّت سان سنّتن ڀرئي **اجتماعات** ۾ شرڪت جي سعادت حاصل ڪندا آهن ۽ الله عَزَّوَجَلَّ کان پنهنجي دنيا ۽ آخرت جي ڀلائيءَ جو سوال ڪندا آهن. اَلْحَمْدُلِلّٰه عَزَّوَجَلَّ تبليغ قرآن و

سنّت جي عالمگير غير سياسي تحريڪ، **دعوتِ اسلامي جو سنّتن پريو اجتماع** شروع کان آخر تائين ذڪر الله عَزَّوَجَلَّ تي ئي مشتمل هوندو آهي. جو تہ تلاوت، نعت شريف، سنّتن پريو بيان، دعا ۽ صلوٰة و سلام وغيره سڀ ذڪر الله عَزَّوَجَلَّ ۾ داخل آهن. **دعوتِ اسلامي** جي اجتماع جي برڪتن جي هڪ جهلڪ ملاحظ ٿئي جيئن تہ:

ڇهن ڌيئرن کان پوءِ اولادِ نرينہ

مرڪزالاولياءَ (لاهور) جي هڪ اسلامي ڀاءُ جو بيان بِالتَّصَرُّف (يعني پنهنجي طرفان ضروري جوڙجڪ سان) عرض ڪريان ٿو: غالبًا 2003ء جي ڳالهہ آهي هڪ اسلامي ڀاءُ مون کي تبليغ قرآن و سنّت جي عالمگير غيرسياسي تحريڪ **دعوتِ اسلامي جي ٽن ڏينهن واري بين الاقوامي سنّتن ڀرئي اجتماع** (صحراءِ مدينه، مدينة الاولياء ملتان) ۾ شرڪت جي دعوت عنايت فرمائي. مون عرض ڪيو، مان ڇهن ڌيئرن جو پيءُ آهيان، منهنجي گهر ۾ وري ولادت مُتَوَقَّع (يعني ٿيڻ جي اميد) آهي، دعا فرمايو تہ هن ڀيري نرينہ اولاد (يعني پُٽ) ٿئي. اهي اسلامي ڀاءُ انفرادي ڪوشش جو نرالو انداز اختيار ڪندي فرمائڻ لڳا: سُبْحٰنَ اللّٰه عَزَّوَجَلَّ! هاڻي تہ توهان کي ٽن ڏينهن جي سنّتن ڀرئي اجتماع ۾ حاضري جي گهڻي ضرورت آهي، حج کان پوءِ تعداد جي لحاظ کان **عاشقانِ رسول** جي سڀ کان وڏي اجتماع (ملتان شريف) ۾ اچي دعا گهرو نہ ڄاڻ ڪنهن جي صدقي ۾ ٻيڙو پار ٿي وڃي. ان جي ڳالهہ منهنجي دل کي لڳي وئي ۽ مان **سنّتن ڀرئي اجتماع** (ملتان شريف) ۾ حاضر ٿيس. اتان جي روح پَروَر نظارن کي بيان ڪرڻ جي لاءِ مون وٽ لفظ ناهن، مون کي زندگيءَ ۾ پهريون ڀيرو ايتريقدر زبردست روحاني سُڪون نصيب ٿيو. اَلْحَمْدُ لِلّٰه عَزَّوَجَلَّ اجتماع جي ڪجهہ ئي ڏينهن کان پوءِ الله عَزَّوَجَلَّ مون کي **چندڙ جهڙو مدني مُنّو** عطا فرمايو.

گهر وارن جي خوشيءِ بيان کان ٻاهر آهي. اَلْحَمْدُلِلّٰه عَزَّوَجَلَّ آءُ **دعوتِ اسلامي** جي مدني ماحول سان وابسته ٿي ويس. الله عَزَّوَجَلَّ مون کي وڏيڪ هڪ ٻئي **مدني منّي** سان به نوازي ڇڏيو. اَلْحَمْدُلِلّٰه عَزَّوَجَلَّ هي بيان ڏيڻ وقت مون گناهگار کي **دعوتِ اسلامي** جي مدني ماحول ۾ **قافله ذميدار** جي حيثيت سان خدمت جي سعادت مليل آهي.

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! دعوتِ اسلامي جي **مدني ماحول** ۾ سنّتن ڀرئي اجتماعات ۾ ڪيئن نه رحمتون نازل ٿينديون جو انهن **عاشقانِ رسول** ۾ نه ڄاڻ ڪيترا اولياءِ ڪرام رَحِمَهُمُ اللّٰهُ تَعَالٰى هوندا. منهنجا آقا **اعلىٰ حضرت** رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه فرمائن ٿا: ”جماعت ۾ برڪت آهي ۽ **دعاءِ مَجمعِ مُسلِمِين اَقْرب بَقبُول**. (يعني مسلمانن جي مجمعي ۾ دعا گهرڻ قبوليّت جي گهڻو ويجهو آهي) علماء فرمائن ٿا: **جتي چاليهه مسلمان صالح** (يعني نيڪ مسلمان) **گڏ ٿيندا آهن، انهن مان هڪ وليُّ الله ضرور هوندو آهي.**

(فتاويٰ رضويه جديد ج 24 ص 184، تيسير شرح جامع صغير ، تحت الحديث 714 ج 1 ص 312)

جيڪڏهن دعا جي قبوليّت جو اثر ظاهر نه به ٿئي تڏهن به شڪايت وارو حرف زبان تي نه آڻڻ گهرجي. اسان جي ڀلائي ڪهڙي ڳالهه ۾ آهي ان کي يقينًا الله عَزَّوَجَلَّ اسان کان گهڻو بهتر ڄاڻي ٿو. اسان کي هر حال ۾ پاڪ پروردگار جو شڪر گذار ٻانهو بڻجي رهڻ گهرجي. اهو پٽ ڏئي تڏهن به ان جو شڪر، ڌيءُ ڏئي تڏهن به شڪر، ٻئي ڏئي تڏهن به شڪر ۽ نه ڏئي تڏهن به شڪر، هرحال ۾ شڪر شڪر ۽ شڪر ئي ادا ڪرڻ گهرجي. 25 **هين سيپاري** ۾ سُوْرَةُ الشُّوْرٰى جي آيت 49 ۽ 50 ۾ ارشاد باري تعالىٰ آهي.

لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ؕ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ؕ يَهَبُ لِمَنْ يَّشَآءُ اِنَاثًا وَّ يَهَبُ لِمَنْ يَّشَآءُ الذُّكُوْرَ ﴿۴۹﴾ اَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَّاِنَاثًا ۚ وَ يَجْعَلُ مَنْ يَّشَآءُ عَقِيْمًا ؕ اِنَّهٗ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ ﴿۵۰﴾

ترجمو كنزالايمان: الله جي واسطي آهي آسمانن ۽ زمين جي بادشاهي پيدا ڪري ٿو جيڪي چاهي، جنهن کي گهري ڌيئرون عطا فرمائي ۽ جنهن کي وٽيس پٽ ڏئي يا پٽ ۽ ڌيئرون ٻئي ملائي ۽ جنهن کي چاهي سنڍ ڪري بيشڪ اهو علم ۽ قدرت وارو آهي.

صدرالافاضل حضرت علامہ مولانا سيّد محمد نعيم الدين مُراد آبادي عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللّٰهِ الْهَادِي فرمائن ٿا، اهو مالڪ آهي پنهنجي نعمت کي جهڙيءَ طرح چاهي تقسيم ڪري جنهن کي چاهي ڏئي. انبياء عَلَيْهِمُ السَّلَام ۾ بہ اهي سڀ صورتون ڏٺيون وڃن ٿيون.

حضرتِ سيّدُنا لوط عَلٰى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام ۽ حضرتِ سيّدُنا شعيب عَلٰى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام کي صرف ڌيئرون هيون ڪو پٽ نہ هيو ۽ حضرتِ سيّدُنا ابراهيم خليل الله عَلٰى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام جا صرف پٽ هئا، ڪا نياڻي ٿي ئي نہ هئي ۽ سيّدُ الانبياء حبيبِ خُدا، مُحمَّد مصطفٰى صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم کي الله تعالىٰ چار فرزند عطا فرمايا ۽ چار صاحبزاديون ۽ حضرتِ سيّدُنا يحيىٰ عَلٰى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام ۽ حضرتِ سيّدُنا عيسىٰ روح الله عَلٰى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام کي ڪو اولاد ئي نہ هئو. (خزائن العرفان ص 777)

رمضان جو ديوانو (عاشق)

محمد نالي هڪ شخص سڄو سال نماز نہ پڙهندو هيو. جڏهن رمضان شريف جو بابرڪت مهينو ايندو هو تہ هُو اَڇا اُجرا ڪپڙا پهريندو هو ۽ پنج ئي وقت پابنديءَ سان نماز پڙهندو هو ۽ گذريل سال جون قضا نمازون بہ ادا ڪندو هو ماڻهن ڪانئس پُڇيو تہ تون ائين ڇو ٿو ڪرين؟

ان جواب ڏنو تہ ھي مھينو رحمت، برڪت، توبھ ۽ مغفرت جو آھي، شايد الله تعاليٰ مون کي منھنجي انھيءَ عمل جي سبب بخشي ڇڏي. جڏھن ان جو انتقال ٿي ويو تہ ڪنھن کين خواب ۾ ڏٺو تہ پُڇيو، مَا فَعَلَ اللّٰهُ بِکَ؟ يعني الله تعاليٰ توسان ڪھڙو معاملو ڪيو؟ ان جواب ڏنو، "**منھنجي الله** عَزَّوَجَلَّ **مون کي رمضان شريف جو احترام بجا آڻڻ جي سبب بخشي ڇڏيو.**" (درة الناصحين ص 8)

الله عَزَّوَجَلَّ جي انھن تي رحمت ھجي ۽ انھن جي صدقي اسان جي مغفرت ٿئي.

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

الله عَزَّوَجَلَّ بي نياز آھي

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڏٺو توھان؟ خُداءِ رحمٰن عَزَّوَجَلَّ ماهِ رمضان جي قدردان تي ڪيتري قدر مھربان آھي جو سال جا باقي مھينا ڇڏي رُڳو **ماهِ رمضان** ۾ عبادت ڪرڻ واري جي مغفرت فرمائي ڇڏي. ھن حڪايت مان ڪٿي ڪو ھي نہ سمجھي ويھي جو ھاڻي تہ (مَعاذالله عَزَّوَجَلَّ) سڄو سال نماز ڪان فراغت ملي وئي! رُڳو رمضان المبارڪ ۾ روزا ۽ نمازون ادا ڪري ونداسين ۽ سڌو جنّت ۾ ھليا ونداسين. **پيارا اسلامي ڀائرو!** دراصل بخشڻ ۽ عذاب ڪرڻ ھي سڀ ڪجھ الله تعاليٰ جي مرضيءَ تي ڇڏيل آھي. اھو بي نياز آھي ڪنھن مسلمان کي تہ بظاھر ڪنھن ننڍي نيڪ عمل تي ئي بخشي ڇڏي ۽ جيڪڏھن چاھي تہ وڏين وڏين نيڪين جي باوجود ڪنھن کي رڳو ھڪ ننڍي ڪان ننڍي گناھ تي پنھنجي عدل سان پڪڙ ڪري.

ٽئين سيپاري ۾ سُوْرَةُالْبَقَرَة جي آيت نمبر 284 ۾ ارشادِ ربّ بي نياز آھي:

فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَآءُ وَ يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ ؕ

ترجمو ڪنزالايمان: تہ جنھن کي وڻيس (پنھنجي فضل سان ايمان وارن کي) معاف فرمائيندو ۽ جنھن کي گھري (پنھنجي عدل سان) عذاب ڏيندو.

تو بے حساب بخش کہ ہیں بے شمار جرم
دیتا ہوں واسِطہ تجھے شاہِ حجاز کا

ٽن جي اندر ٽي لڪيل

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڪا به نيڪي ڇڏڻ نه گهرجي خبر ناهي الله عَزَّوَجَلَّ کي ڪهڙي نيڪي پسند اچي وڃي ۽ ڪو ننڍي کان ننڍو گناهه به نه ڪرڻ گهرجي جو نه ڄاڻ ڪهڙي گناهه تي الله تعالیٰ ناراض ٿي وڃي ۽ ان جو دردناڪ عذاب اچي گهيرو ڪري. خليفهٔ اعلیٰ حضرت، فقيه اعظم سيّدُنا ابو يوسف محمد شريف محدث ڪوٽلوي رَحۡمَۃُاللہِتَعَالٰی عَلَیۡہِ نقل فرمائن ٿا: "الله عَزَّوَجَلَّ ٽن شين کي ٽن شين ۾ مخفي (يعني لڪيل) رکيو آهي. ﴿1﴾ پنهنجي رضا کي پنهنجي فرمانبرداري ۾ ۽ ﴿2﴾ پنهنجي ناراضگيءَ کي نافرماني ۾ ۽ ﴿3﴾ پنهنجي اولياء کي پنهنجي ٻانهن ۾". هي قول نقل ڪرڻ کان پوءِ فقيه اعظم رَحۡمَۃُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیۡہِ فرمائن ٿا: "انهيءَ ڪري هر فرمانبرداري ۽ هر نيڪيءَ کي عمل ۾ آڻڻ گهرجي جو خبر ناهي ڪهڙي نيڪيءَ تي هُو راضي ٿي وڃي ۽ هر بَديءَ کان بچڻ گهرجي جو خبر ناهي ڪهڙي بَديءَ تي هُو ناراض ٿي وڃي. توڙي اها بَدي ڪيتري ئي صغيره (يعني ننڍي) ڇونه هجي. مثال طور (بغير اجازت جي) ڪنهن جي ڪک سان ڏند ڪوٽڻ بظاهر هڪ معمولي ڳالهه آهي. يا ڪنهن پاڙيسريءَ جي مٽيءَ سان ان جي اجازت جي بغير هٿ ڌوئڻ چڻ ته هڪ ننڍڙي ڳالهه آهي. پر ممڪن آهي ته انهيءَ بُرائي ۾ ئي حق تعالیٰ جي ناراضگي مخفي (يعني لڪيل) هجي، ته اهڙين ننڍڙين ننڍڙين ڳالهين کان به بچڻ گهرجي." (اخلاق الصالحين ص 56)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد